

ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.04.068>

УДК 338.49

JEL: H76

І.В. ДУЛЬСЬКА, канд. екон. наук., с. н. с.,

с. н. с. відділу інноваційної політики, економіки і організації високих технологій,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,

вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна,

e-mail: i_dulska@i.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2657-8375>

МОЖЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД І СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЇХ РОЗВИТКУ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ *

Досліджено наявні технологічні, інституційні, фінансові передумови розширення діджиталізації усіх сфер діяльності територіальних громад і органів місцевого самоврядування в Україні в умовах реформ децентралізації та адміністративно-територіального устрою з метою збільшення їх смарт-спеціалізації, ефективності діяльності, розвитку бізнесу та покращення умов життя, що особливо важливо в період пандемії COVID-19, коли в онлайн масово переходять сектори, які задовольняють базові потреби сучасної людини, мінімізуючи необхідність виходити з дому для життєзабезпечення, бізнесу та продуктивної діяльності. Запропоновано напрями розширення діапазону, важелів і сфер упровадження діджиталізації в адмініструванні розвитку територіальних громад.

Ключові слова: діджиталізація; смарт-спеціалізація; територіальні громади; органи місцевого самоврядування; об'єднані територіальні громади; цифрова інфраструктура; регіональний соціально-економічний розвиток; адміністрування розвитку.

Європейську хартію місцевого самоврядування¹ ратифіковано Україною в 1997 р., проте тільки тепер відбуваються реальні структурні зміни, пов'язані з реформою децентралізації, у результаті якої в країні утворюються суб'єкти влади, наділені значним обсягом повноважень, ресурсів та фінансових мож-

* Статтю підготовлено в рамках науково-дослідної теми «Оцінка інноваційного розвитку і структурні трансформації в економіці України (державний реєстраційний № 0119U103803).

¹ Європейська хартія місцевого самоврядування (офіційний переклад). — Страсбург, 1985. — 15 жовт. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Ц и т у в а н н я: Дульська І.В. Можливості діджиталізації територіальних громад і смарт-спеціалізації їх розвитку в умовах реформи децентралізації в Україні. *Економіка України*. 2021. № 4. С. 68—87. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.04.068>

ливостей і більше, ніж держава (регіональні органи виконавчої влади (ОВВ) в особі місцевих державних адміністрацій — районних (РДА) й обласних (ОДА)), зацікавлені в реалізації важливих для розвитку територіальних громад (ТГ) проєктів. Це органи місцевого самоврядування (ОМС) — місцеві ради, об'єднані територіальні громади (ОТГ), проєктні громади (ТГ сіл, селищ, міст, що через добровільне об'єднання (приєднання до інших ОТГ) здатні забезпечити належний рівень надання публічних послуг (освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, безпеки, адміністративних, ЖКГ, екології тощо) і соціально-економічного розвитку з огляду на кадрове, фінансове забезпечення, інфраструктуру), у тому числі через діджиталізацію (застосування ІКТ) територіальних громад і формування їх смарт-спеціалізації.

Шляхи активізації місцевого самоврядування у вирішенні питань регіонального розвитку, зокрема, щодо його діджиталізації та смарт-спеціалізації, вивчають багато науковців (наприклад, такі як О.М. Бородіна [1], І.В. Прокіпа і О.Л. Попова [2], В.С. Кравців [3], О.В. Карпенко, Ж.З. Денисюк, В.В. Наместник [4] та інші) та інституцій (Єврокомісія², Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)³, Український інститут майбутнього⁴ та ін.). Однак специфіка близьких до завершальної фази реформ децентралізації і адміністративно-територіального устрою (на місцевих виборах 25 жовтня 2020 р. депутатів райрад обирали за новим адміністративно-територіальним устроєм — до райрад 136 укрупнених районів замість 490 за попереднім адміністративно-територіальним устроєм), тривалі карантинні заходи через пандемію COVID-19, що посилили в країні соціально-економічну кризу, виявили ряд невирішених питань і викликів на рівні субрегіону і ТГ. Ці проблеми можна було б розв'язати завдяки більш широким діджиталізації та смарт-спеціалізації всіх сфер діяльності ОМС і ТГ. Нову інституційну архітектуру влади в країні також продовжить формувати поступове припинення функцій ОВВ (РДА, ОДА) у відповідних адміністративно-територіальних одиницях (АТО), які значною мірою дублюють функції ОМС в умовах децентралізації, що суперечить положенням Європейської хартії місцевого самоврядування. Про ці проблеми, зокрема, ішлося у виступі Президента України на засіданні Ради розвитку громад і територій у рамках Всеукраїнського форуму «Україна 30» 26 лютого 2021 р.⁵ Отже, цілком зрозуміло, що ці складні процеси потребують подальшого моніторингу і переосмислення.

² Програма «U-LEAD з Європою» (Підтримка реформ децентралізації в Україні з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://donors.decentralization.gov.ua/project/u-lead> (дата звернення: 24.12.2020).

³ Ефективне управління активами громади : посібник від Програми USAID DOBRE [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/12995> (дата звернення: 02.01.2021).

⁴ Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою / Український інститут майбутнього [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://strategy.uifuture.org/krainaz-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html> (дата звернення: 25.12.2020).

⁵ Виступ Президента України В.О. Зеленського на засіданні Ради розвитку громад та територій у межах Всеукраїнського форуму «Україна 30» 26 лютого 2021 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/news/prezident-na-zasidanni-radi-rozvitku-gromad-ta-teritorij-dly-66773>

Таблиця 1. Кількість органів державної влади і ОМС України, які надавали можливість використовувати інструменти е-демократії у 2019 р. (од.)

Показники	Усього	з них			
		органи державної влади	органи судової системи	ОМС	державні організації (установи, заклади)
Кількість установ, які мали доступ до Інтернету	17 678	5 102	695	10 584	1 297
Кількість установ, які надавали можливість використання інструментів е-демократії: Е-звернення, Е-петиція, Е-консультація, Бюджет участі (громадський бюджет)	3 853	1 326	568	1 818	141
з них:					
Е-звернення	3 365	1 253	565	1 417	130
Е-петиція	678	к	х	659	к
Е-консультація	358	145	–	210	3
Бюджет участі (громадський бюджет) на який припало:	416	31	х	385	х
кількість поданих громадськістю проектів	15 347	1 598	х	13 749	х
кількість винесених на голосування проектів	12 757	1 241	х	11 516	х
кількість підтриманих проектів (проектів-переможців)	5 443	429	х	5 014	х
кількість проектів, реалізованих за рахунок місцевого бюджету за рік	4 143	353	х	3 790	х
Частка проектів, реалізованих за рахунок місцевого бюджету у звітному році в загальній кількості підтриманих проектів (проектів-переможців) (%)	76,1	82,3	х	75,6	х

П р и м і т к а: х — заповнення стовпчика не має сенсу; к — дані не оприлюднюються на виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text>

Джерело: складено автором за: Використання інструментів електронної демократії органами державної влади та місцевого самоврядування / Державна служба статистики України. Економічна діяльність / Інформаційне суспільство [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таким чином, **мета статті** — проаналізувати наявні технологічні, інституційні та фінансові передумови діджиталізації діяльності органів місцевого самоврядування і територіальних громад України з метою смарт-спеціалізації їх розвитку і розробити пропозиції щодо розширення діапазону та сфер їх застосування.

В Україні, станом на 2 лютого 2020 р., створено 982 ОТГ⁶ (з них 24,4% — ОТГ з чисельністю населення понад 15 тис. осіб, 18,3% — 10—15 тис. осіб, 22,6% —

⁶ Геопортал адміністративно-територіального устрою України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://atu.gki.com.ua/> (дата звернення: 02.02.2020)

Рис. 1. Забезпеченість домогосподарств фіксованим доступом до Інтернету на 100 домогосподарств станом на 21 грудня 2019 р. (у середньому по Україні — 46,3).

Джерело: складено автором за: Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2019 р. — К., 2020. — С. 23 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://nkrzi.gov.ua/images/upload/142/9088/Zvit_2020_NKRZI.pdf

5—10 тис. осіб, 12% — до 5 тис. осіб; 22,7% — ОТГ міст обласного значення⁷, що більш-менш відповідає стандарту територіального поділу країн ЄС рівня NUTS-4 і 5; для порівняння: населення комуни у Франції у середньому становить 380 осіб). У 460 містах, 882 селищах міського типу, 1169 селищах, 27 199 селах, у яких загалом проживають більше 11 млн осіб, діє 143 міські ради міст обласного і 154 районного значення, 467 селищних рад, 6304 ради сіл і 1473 проєктні ТТ. При цьому в Україні тільки 10 584 ОМС мали доступ до Інтернету і використовували інструменти *e*-демократії та *e*-урядування (табл. 1), що свідчить про слабку забезпеченість АТО доступом до Інтернету (рис. 1).

У рамках I етапу реформи децентралізації (2014—2019 рр.) створення ОТГ в Україні стимулювалося. Так, у 2016—2019 рр. уряд виділив 6,5 млрд грн субвенції на розвиток інфраструктури ОТГ: у 2016 р. — 1,0 млрд грн (на 159 ОТГ), у 2017 р. — 1,5 млрд (на 367 ОТГ), у 2018 р. — 1,9 млрд (на 665 ОТГ), у 2019 р. — 2,1 млрд грн (на 806 ОТГ), з яких 4% (84,0 млн грн) витрачено на створення Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), решту — на інші важливі для ОТГ напрями: освіту (23%), дорожньо-транспортну інфраструктуру (21%), спеціалізовані транспортні засоби (18%), культуру (10%); газо-, тепло- та енергопостачання (8%); водопостачання і водовідведення (6%); охорону

⁷ Бюджети 806 ОТГ. Рейтинг за 9 місяців 2019 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/11877> (дата звернення: 15.01.2021).

здоров'я, соціальний захист (по 3%), спорт (2%), планування територій (2%). Обсяг субвенцій на формування інфраструктури ОТГ у 2020 р. дорівнював 2,1 млрд грн.⁸ Бюджетну децентралізацію було завершено шляхом закріплення за бюджетами ОТГ 60% ПДФО і переведення ОТГ з 1 січня 2021 р. на прямі міжбюджетні відносини⁹.

Діджиталізація (застосування ІКТ) територіальних громад у сферах адміністрування розвитку і функціонування, життя мешканців та бізнесу — суттєвий важіль підвищення ефективності діяльності ТГ, ОМС, особливо в період пандемії COVID-19, коли в онлайн масово переходять сектори, які задовольняють базові потреби сучасної людини, максимально скорочуючи необхідність виходити з дому як для життєзабезпечення (соціалізація, безпека, сфера розваг, комерція та платежі, державні адміністративні послуги, е-демократія, адміністрування послуг ЖКГ тощо), так і для бізнесу та продуктивної діяльності.

Смарт-спеціалізацією ТГ вважатимемо насичення ІКТ усіх сфер діяльності (життя, бізнесу), такими як: веб, штучний інтелект (AI), великі дані та бізнес-аналітика (Big Data), Інтернет речей (IoT); блокчейн, розподілені реєстри і розумні контракти, хмарні обчислення (Cloud Computing), адитивні технології (3D-друк); віртуальна і доповнена реальність (VR, AR); цифрове управління відносинами з клієнтами (Customer Relationship Management — CRM), інтерфейс програмування застосунків (Application Programming Interface — API), геоінформаційні системи (ГІС), безпілотні літальні апарати (БПЛА) тощо, що приведе до збільшення доступності таких ІКТ-послуг, як: телекомунікації (3-, 4-, 5G зв'язок, широкопasmовий доступ до Інтернету (ШСД)), цифрова інфраструктура (центри обробки даних, процесингові (дата) центри, цифрове телебачення), AgTech (ІКТ в агросекторі); Gamification (ігрові практики і механізми в неігровому контексті) і GameDev (розробка ігор); E-Health, MedTech і HealthTech (е-охорона здоров'я та цифрові медичні технології); FinTech (ІКТ у сфері фінансів, платіжна інфраструктура); Smart City, Home, village (розумні місто, будинок, село); цифрова освіта, FoodTech (ІКТ у сфері масового харчування); цифрові медіа, соціальні мережі, цифрові подорожі (E-Travel), розумні туристичні дестинації (Smart Tourism Destinations — STD), Mar/AdTech (цифрова реклама); е-комерція, LegalTech (ІКТ у сфері юриспруденції, комплаєнсу), робототехніка та Індустрія 4.0, бізнес-моделі на основі цифрових технологій тощо. Для сільських ТГ особливо актуальними є технології AgTech (табл. 2), спрямовані на збільшення ефективності сільськогосподарського виробництва та інфраструктури агросфери.

У розвинутих країнах ОМС формує потужний управлінський вплив на функціонування ТГ, тоді як бізнес-середовище розробляє і впроваджує смарт-рішення в різні сфери їх життєдіяльності — отримання адміністративних послуг, транспортну мережу та дорожній рух, громадську безпеку,

⁸ Як об'єднані громади використали у 2019 році інфраструктурну субвенцію : інфографіка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/12128> (дата звернення: 16.01.2021).

⁹ Про внесення змін до Бюджетного кодексу України : Закон України № 907-IX від 17.09.2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-20#Text>

Таблиця 2. Сектори ІКТ в агросекторі (AgTech)

Сектори	Зміст
Наука про рослини (Plant science), біотехнології	Модифікація існуючих рослин та організмів для поліпшення їх здоров'я та врожайності, захист посівів і управління внесенням речовин (розробка продуктів і технології, які при застосуванні покращують урожайність рослин)
Точне землеробство (Precision Farming, Analytics)	Створення програмного забезпечення з управління даними, аналітика для покращення управління господарствами, у тому числі вимірювання врожаю, якості ґрунту, вологи, погоди, інвентарю ІКТ
Маркетплейс для аграріїв, ресторанів (Agribusiness, Restaurant Marketplaces, e-Grocery)	Інтернет-ринки і платформи агропродукції та товарів
Аграрні цифрові фінанси (AgFinTech)	Платформи управління пов'язаними фінансовими операціями та адміністрування ділових відносин, інвестиційні платформи в агросфері
Агровиробництво в приміщеннях (Indoor Farm)	Програмне та апаратне забезпечення вирощування сільськогосподарських культур, тварин усередині будівель
Новаторські системи вирощування (Novel Farming Systems)	Датчики, IoT, роботи, безпілотні літальні апарати тощо
Датчики, розумне сільськогосподарське обладнання (Sensor & Farm Equipment)	Апаратні та програмні системи для контролю за діапазоном умов на малій відстані
Зображення (Imagery)	Обладнання, програмне забезпечення і апаратні системи — БПЛА, супутники для дистанційного зондування землі
Технології поводження з тваринами (AnimalTech, FarmManagement)	Обладнання, програмні системи управління вирощуванням сільськогосподарських тварин — від моніторингу здоров'я до більш ефективного використання супутніх ресурсів, удосконалення рецептури кормів та ліків
Нові продукти харчування (Innovative Food)	Нові технології створення нових сільгосппродуктів, наприклад Sustainable Proteins, при вирощуванні м'ясних продуктів у лабораторії
Біоенергетика, біоматеріали	Зелена енергетика, поводження з відходами

Джерело: складено автором за: Finistere Ventures і PitchBook / Agtech Investment Review 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://files.pitchbook.com/website/files/pdf/Finistere_Ventures_2018_Agtech_Investment_Review_xeO.pdf

енергетику, водопостачання, охорону здоров'я, розумне житло, соціальну сферу, екологію тощо. Так, мерія м. Сантандер (Іспанія) за допомогою датчиків економить вуличне освітлення, оптимізує збирання відходів і розвантажує дороги [5]. Зручні транспортні системи продукують менші викиди забруднюючих речовин, заощаджують час. У 2018 р. в рейтингу муніципалітетів з найбільш зручним громадським транспортом перше місце посіла Ніцца (Франція), де жителі витрачають на дорогу до роботи і назад 40 хв., стоять у заторах 22 год. на рік, на місячний проїзний витрачають у середньому 1,25% зарплати; друге — Куенка (Еквадор), третє — Більбао (Іспанія), четверте —

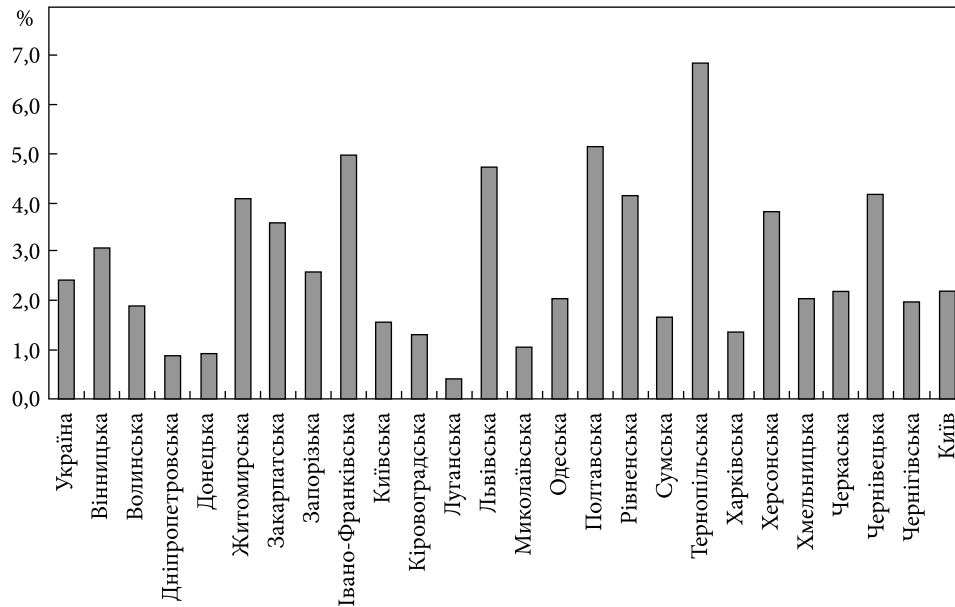

Рис. 2. Частка сільських домашніх абонентів Інтернету в складі всіх його абонентів у 2018 р. (%)
Джерело: побудовано автором за: Стан і розвиток зв'язку за 2018 рік / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Тулуза (Франція) і Катанія (Італія)¹⁰. У ряді міст обладнані датчиками майданчики для паркування сповіщають водіїв про вільні місця; мобільні застосунки повідомляють про потребу в невідкладній медичній допомозі або дозволяють отримати ліцензію на створення бізнесу. Під час пандемії COVID-19 з'явилися мобільні застосунки, що показують кількість заражених; щільність відвідувачів популярних локацій — супермаркетів, аптек, магазинів, АЗС, пралень, пляжів, парків тощо, дотримання соціальної дистанції тощо [6].

Однак для поглиблення діджиталізації, смарт-спеціалізації ТТ необхідний належний рівень розвитку цифрової інфраструктури, що на даний час в Україні є проблематичним у сільській місцевості через слабку забезпеченість сільських мешканців фіксованим доступом до Інтернету (рис. 2). За даними Міністерства цифрової трансформації України, рівень покриття Інтернетом території країни за рахунок мобільного і фіксованого доступу сягнув 70%, проте користування мобільним доступом для адміністрування розвитку ТТ залишається надто витратним. Про це свідчать позиції України в рейтингу Індексу мережевої готовності (Network Readiness Index — NRI) Всесвітнього економічного форуму, який визначає рівень розвитку ІКТ та їх вплив на соціально-економічне, інституційне і технологічне зростання країн. Так, у 2019 р. Україна за актуалізованими порівняно з 2018 р. основними групами показників посіла 64-те місце із 134 країн світу (для порівняння: пострадянська Естонія — 23-те) [7].

¹⁰ Названо міста з найкращим громадським транспортом / Сьогодні. — 2018. — 8 серп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://world.segodnya.ua/ua/world/europe/nazvany-goroda-s-luchshim-obshchestvennym-transportom-1160797.html> (дата звернення: 28.01.2021).

За показником «сільський розрив у використанні цифрових платежів» Україна посіла 93-тє місце (Естонія — 18-тє) проти 58-го за показником «соціально-економічний розрив у використанні цифрових платежів» (Естонія — 16-тє), що свідчить про брак платіжної інфраструктури в сільській місцевості: банкомати є всього у 30% населених пунктів, банківські відділення — у 6%; 37% населення не має базових банківських рахунків; частка розрахунків готівкою в сільській місцевості становить 56%; 54% населення віком від 60 років не охоплені банківськими послугами [8]. Отже, мешканці віддалених населених пунктів виключені з фінансової системи, не мають доступу до безготівкових розрахунків, е-комерції, цифрових послуг ЖКГ, не можуть поповнювати мобільний телефон через сайт тощо в період пандемії COVID-19, карантину, локдаунів. Це заважає виведенню економіки з «тіні», розширенню кредитування, запровадженню платіжних і POS-терміналів для обслуговування клієнтів у різних галузях і створює передумови цифрової дискримінації, адже, згідно із Законом України «Про захист прав споживачів», покупці мають право будь-де сплачувати за товари і послуги зручним для них способом (готівкою, платіжною картою). Слід зазначити, що POS-термінали дозволено не встановлювати підприємцям у населених пунктах з населенням менш як 25 тис. осіб або коли юридична особа має торговельну площу до 20 м² (крім АЗС). Проте, якщо ТГ хоче розвивати на своїй території цивілізований бізнес у галузях ритейлу, туризму, рекреації, розваг тощо, їх ОМС мають дбати про розвиток платіжної інфраструктури. Цьому може посприяти співробітництво між приватним бізнесом і АТ «Укрпошта», чії комп'ютеризовані й підключені до Інтернету відділення обслуговують 15 млн мешканців сіл з населенням понад 2000 осіб.

У реалізації Цілей сталого розвитку ООН в рейтингу NRI Україна у 2019 р. посіла: 57-ме місце за показником досягнення Цілі 11 «Сталі міста та громади» (визначається рівнями забруднення, безпеки дорожнього руху) (Естонія — 13-тє); 36-тє — за поширеністю гіг-економіки (шерінгова, модель трудових відносин з короткостроковими контрактами, неформальними домовленостями, як в Uber) (Естонія — 18-тє), що свідчить про наявність передумов розвитку таких бізнесів і в сільських ТГ.

Досвід реалізації проектів публічно-приватного партнерства (ППП) в Україні говорить, що переважна більшість проблем виникала на рівні центральних органів виконавчої влади¹¹ — на відміну від ОМС, які за децентралізації зможуть самостійно здійснювати інвестиційне співробітництво в рамках PPP у формі партнерства ТГ з: 1) бізнесом, 2) державою або державними компаніями, 3) іншими ОМС для виконання завдань, що становлять спільний інтерес тощо, зокрема, у сфері розбудови цифрової інфраструктури, що створить умови для покращення адміністрування та розвитку бізнесу в ТГ. З огляду на це, ОМС, регіональні ОБВ вишукують різні можливості фінансування проектів розвитку цифрової інфраструктури та діджиталізації ТГ:

- Шахівська ОТГ Донеччини — впроваджує цифрове управління земельними та іншими ресурсами. До робочої групи увійшли представники

¹¹ Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проектів / Звіт проекту U-LEAD, 2017. — 106 с.

ОВВ, ОМС, ОТГ. Завдяки цьому ОТГ отримує інструменти ресурсного менеджменту — ГІС і відкритий доступ до неї на сайті ОМС¹²;

- Межівська ОТГ Дніпропетровщини — створює на основі ГІС-технологій систему обліку активів ОТГ. Завдяки *e*-мапі виявлено вільні ділянки, про які й не підозрювали, і землю, яку не передали з колективної власності в комунальну; знайшли 25 га необлікованих лісових угідь, де тепер планується розвивати рекреаційні проекти. Після того як з'явилась *e*-мапа, до ОТГ зріс інтерес інвесторів. Очікується, що завдяки функціонуванню мапи доходи від більш ефективного управління землями зростуть на 40% (або на 2,5 млн грн). Заощаджені кошти ОТГ планує направити, зокрема, на покращення послуг місцевого ЦНАП. ГІС-управління землею розроблене та запущене за рахунок міжнародної технічної допомоги¹³;

- Білозерська ОТГ Херсонщини (села Білозерка, Томина Балка, Надєждівка) — встановлює камери відеоспостереження за рахунок спонсорської допомоги: 500 тис. грн передав благодійний фонд місцевого підприємця¹⁴. Онлайн-трансляція вестиметься на сервери поліції та інспектора з питань громадського порядку селищної ради; 13 камер відеоспостереження встановлять у місцях, визначених представниками селищної ради та поліції. Мобільні камери відеоспостереження також доцільно встановлювати поблизу несанкціонованих звалищ, які розміщують, як правило у сільській місцевості, від чого страждають мешканці ТГ, стаціонарні камери — біля майданчиків сортування сміття (практика КНР) для штрафування на користь ТГ порушників правил поведінки з відходами;

- Великокопанівська ОТГ Херсонщини — встановлює за фінансової підтримки ОТГ, грантів у кожному з трьох сіл «сонячні дерева», які в найбільш людних місцях завдяки сонячній енергії вдень і освітленню вночі заряджають гаджети, є точками доступу до Інтернету (Wi-Fi)¹⁵;

- Сновська міська ОТГ Чернігівщини — відкрила в адміністративному центрі першу точку безплатного доступу до Інтернету через Wi-Fi, локацію якого визначено з урахуванням побажань жителів ОТГ¹⁶;

- Лозівська ОТГ Харківщини — отримала в рамках міжнародної технічної допомоги автомобіль, на якому працівник ЦНАП зможе віддалено надавати адміністративні послуги. Обладнання для нього було придбане на кошти місцевого бюджету. У селах Панютине, Смирнівка, Бунакове для адміні-

¹² Шахівська громада впроваджує ІТ-управління земельними ресурсами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/uspihy/shahivska-gromada-vprovadzhuye-it-upravlinnya-zemelnyumu-resursamy>

¹³ Цифрова система управління землею у Межівській громаді [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/uspihy/cyfrova-systema-upravlinnya-zemleyu-u-mezhivskiy-gromadi>

¹⁴ У Білозерській ОТГ запроваджується проект «Безпечне місто» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/uspihy/u-bilozerskiy-otg-zaprovadzhuyetsya-proyekt-bezpechne-misto>

¹⁵ У Великокопанівській ОТГ працюють «сонячні дерева» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/uspihy/u-velykokopanivskiy-otg-pracyuyut-sonyachni-dereva>

¹⁶ У Сновській громаді відкрито першу точку безкоштовного Wi-Fi [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/uspihy/u-snovskiy-gromadi-vidkryto-pershu-tochku-bezkoshtovnoyi-wi-fi>

страторів ЦНАП організують віддалені робочі місця за рахунок коштів місцевого бюджету і міжнародної технічної допомоги¹⁷;

- Краснопільська ОТГ Сумщини — підключає медичні заклади, школи, будинки культури та інші установи до Інтернету в центральній садибі та старостинських округах. ШСД у ЦНАП селищної ради розширює можливості для надання адміністративних послуг його мобільним відділенням¹⁸;

- Дрогобицька міська рада Львівщини — першою в Україні розпочала запис учнів до середніх навчальних закладів у режимі онлайн на основі технології Blockchain, завдяки чому було усунуто корупційні ризики. Система захищає персональні дані заявника і дитини. Розробляється «дорожня карта» використання технології Blockchain в інших сферах життєдіяльності міста. На Blockchain планують перевести реєстрацію заяв на отримання земельних ділянок, реєстр комунального майна, договорів тощо¹⁹;

- Міністерство цифрової трансформації та Міністерство освіти України направили місцевим адміністраціям лист про термінове підключення шкіл до Інтернету у зв'язку з карантинном і переходом на дистанційну форму навчання, на що передбачено 720 млн грн залишків освітніх субвенцій у розподіленні місцевих бюджетів²⁰. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, в Україні з 16,3 тис. шкіл підключення до Інтернету через оптоволоконні лінії не мають 6,5 тис. (40%). Станом на 1 січня 2018 р., ШСД не мали 99,1% закладів охорони здоров'я²¹.

Децентралізація адміністративних послуг, підвищення їх якості, наближення до громадян, бізнесу проявилися в розбудові мережі ЦНАП. В Україні, станом на 1 липня 2019 р., функціонувало 796 ЦНАП, з яких 437 було створено за ініціативи та фінансової підтримки РДА, 152 — міських рад міст районного значення, рад сіл та селищ; 72 — обласних центрів і Києва; 135 — міст обласного значення. Проте стан підключення ЦНАП до частини реєстрів залишається незадовільним. Так, до Державного земельного кадастру підключено 21,7% ЦНАП, Єдиного державного демографічного реєстру — 16,4%, тоді як до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, ФОП і громадських організацій (ЄДР) — 91,3%, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно — 94,6%²²;

¹⁷ У Лозівській ОТГ працюватиме перший в області мобільний ЦНАП [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/uspilny/u-lozivskiy-otg-pracyuvatyemershyy-v-oblasti-mobilnyu-snar>

¹⁸ Краснопільська громада підключає свої заклади до мережі Інтернет [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.auc.org.ua/uspilny/krasnopilska-gromada-pidklyuchaye-svoyi-zaklady-do-merezhi-internet>

¹⁹ Дрогобич у тестовому режимі запустив запис до шкіл на блокчейні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/uspilny/drogobych-u-testovomu-rezhymi-zapustyv-zapys-do-shkil-na-blokcheyni>

²⁰ Минцифры: Более 2500 украинских школ необходимо подключить к скоростному интернету до конца 2020 года, стоимость реализации проекта составит 720 млн грн. / ИТСua. — 2020. — 1 вер. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://itc.ua/news/minczifry-bolee-2500-ukrainskih-shkol-neobhodimo-podklyuchit-k-skorostnomu-internetu/> (дата звернення: 23.01.2021).

²¹ До 2020 р. ми підключимо до Інтернету всі школи і лікарні – заступник голови МЕРТ / Delo.ua. — 2018. — 23 бер. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://delo.ua/business/merttitarchuk-340532/> (дата звернення: 23.01.2021).

²² ЦНАП для громадян та бізнесу / Єдиний державний портал адміністративних послуг. — 2019. — 27 лип. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://my.gov.ua/info/news/207/details>

Таблиця 2. Новий розподіл функцій та повноважень між РДА і ОМС (РРч, ОТГ) на підпорядкованих їм територіях у зв'язку з реформою децентралізації

РДА вирішують питання у таких сферах, як	РДА вирішують питання у таких сферах, як	ОМС здійснюють контроль за такими сферами, як	Дотримання правил торгівлі, обслуговування, законодавства про захист прав споживачів
Законність Охорона прав і свобод громадян Інтереси громадян Правопорядок Соціально-економічний розвиток Культурний розвиток Бюджет Фінанси Облік Ціни Управління майном та комунальною власністю	Будівництво ЖКГ Промисловість Сільське господарство Побутове, торговельне обслуговування Масове харчування Інфраструктура Транспорт Освіта Зв'язок Охорона здоров'я Спорт Наука Сім'я Культура Молодь Використання землі та природних ресурсів	Збереження, раціональне використання державного майна Фінансова дисципліна, платежі в місцевий бюджет Облік, звітність Використання прибутку комунальних підприємств Використання, охорона земель, лісів, надр, води, повітря, інших природних ресурсів Дотримання земельного та природоохоронного законодавства Забезпечення доступу громадян до водних об'єктів Охорона пам'яток культури та мистецтва Додержання житлового законодавства Використання житлового фонду Дотримання виробниками стандартів і технічних умов Дотримання законодавства із захисту прав споживачів Дотримання правил благоустрою населених пунктів Дотримання санітарних і ветеринарних правил Якість питної води Дотримання правил поводження з відходами	Дотримання законодавства з питань науки, мови, реклами, освіти, культури, охорони здоров'я, сім'ї, молоді, спорту, соціального захисту населення Використання коштів фонду обов'язкового навчання, використання коштів установами з надання безплатної первинної правової допомоги Охорона праці, її оплата, соціальний захист працівників Дотримання правил експлуатації транспорту і зв'язку, дорожнього руху Дотриманням громадського порядку Дотриманням законодавства про інформування та державну таємницю Дотримання законодавства про архівні установи Дотримання зобов'язань забудовниками, які залучають кошти фізичних осіб у житлове будівництво Дотримання законодавства з містобудування Виконання заходів цивільного захисту Прикордонна, прибережна торгівля Забезпечення громадського порядку при проведенні масових заходів

Джерело: складено автором за: Як розподіляються функції та повноваження між громадами та райадміністраціями / Слово і Діло. — 2020. — 29 лип. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/07/29/infografika/suspilstvo/yak-rozpodilyayutsya-funkcziji-ta-rozpnovazheniya-mizh-hromadamy-ta-rajadministracziyamy> (дата звернення: 11.01.2021).

53% ЦНАП пропонують відвідувачам 50—135 послуг, 27% — 136—200. Реалізується програма доступності адміністративних послуг в ОТГ, де, станом на 1 липня 2019 р., діяло 168 ЦНАП при загальній кількості ОТГ — 982.

Частина ЦНАП створена і діє за допомоги програм міжнародних донорів. Так, згідно з Програмою «U-LEAD з Європою» (Підтримка реформ децентралізації в Україні з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку), планується створити (модернізувати) 489 ЦНАП у 562 ТГ, де загалом мешкають 9,5 млн осіб. З 2019 р. за підтримки U-LEAD відкрили або модернізували 118 ЦНАП; для кращого задоволення потреб ЦНАП були вдосконалені інформаційні системи «Трембіта» і «Вулик». До квітня 2021 р. планується створити 89 додаткових точок доступу до адміністративних послуг, 816 стаціонарних та 11 мобільних ЦНАП²³.

Поряд з істотним збільшенням джерел надходження фінансових ресурсів до бюджетів ТГ, а також їх активів відбулося розширення повноважень їх ОМС, тому, з огляду на кризовий стан місцевих економік унаслідок епідемії COVID-19, ОМС вишукуватимуть інструменти для зростання доходів ТГ. Для цього ряд ОТГ планує створити реєстри їх ресурсів (людських (демографічних), природних, земельних, нерухомості, бізнесу, рекреаційно-туристичних тощо). Адміністративна реформа (укрупнення мережі районів) викликала необхідність перерозподілу активів між райрадами реорганізованих (РРр) і новостворених (РРн) районів — було 490 стало 136, що більш менш відповідає стандарту територіального поділу країн ЄС рівня NUTS-3. Продовжуватиметься реформа децентралізації у плані перерозподілу повноважень між місцевими ОБВ (РДА) і РРн. Отже, у 2021 р. відбуватимуться такі складні процеси: 1) передача влади від РРр до РРн укрупнених новостворених районів; 2) перерозподіл повноважень між РДА і РРн, а також між РРн та ОТГ; 3) перетворення (в ряді випадків проблемне) проектних ТГ (усього їх 1473) на ОТГ або їх приєднання до існуючих ОТГ; 4) перерозподіл повноважень між новими суб'єктами влади регіонів і регіональними ОБВ та територіальними підрозділами центральних ОБВ. Проект перерозподілу повноважень РДА і ОМС (РРн, ОТГ) у рамках підготовки законопроектів щодо ОМС²⁴ і «Про місцеві державні адміністрації»²⁵ (типу префектур) до внесення змін до Конституції щодо децентралізації влади, за версією порталу «Слово і діло», подано в табл. 2. Значний обсяг сфер повноважень і ресурсів РРн і ТГ і припинення згодом управління ними з боку виконавчої влади (РДА), згідно з Європейською хартією місцевого самоврядування, посилять

²³ Ілюстрований звіт 2019—2020 Програми «U-LEAD з Європою» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/VR20_All.pdf

²⁴ Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації та розмежування повноважень органів місцевого самоврядування» : проект Кабінету Міністрів України Закону України від 25.06.2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyju/proekt-zakonu-ukrayiny-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukrayiny-pro-misceve-samovryaduvannya-v-ukrayini-ta-deyakyh-inshyh-zakonodavchyh-aktiv-ukrayiny-shhodo-decentralizacziyi-ta-rozmezhu/>

²⁵ Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні : проект Закону України № 4298 від 30.10.2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293

мотивацію ОМС до діджиталізації та смарт-спеціалізації підконтрольних секторів життєдіяльності ТГ з огляду на її потреби та наявні ресурси.

При транзиті повноважень від АТО, що зникають, до нових можуть виникати колізії через дублювання повноважень, проблеми правонаступництва юридичних осіб з передання майна, земель тощо. Тому особливої ваги набуває облік активів ТГ, неможливий без діджиталізації. Адже після місцевих виборів 25 жовтня 2020 р. РРн створено, а законодавство щодо правонаступництва юридичних осіб не прийняте (існує в статусі проекту Закону України²⁶), тому може статися, що в цей період окреме майно, земля, що перебувають у розпорядженні РРр, виявляться проданими або приватизованими. Водночас законодавчо внесено потрібні зміни до Бюджетного кодексу України, які регулюватимуть бюджетні відносини згідно з новим адміністративно-територіальним устроєм України і формуванням нових суб'єктів влади на рівні РРн і ОТГ²⁷.

Крім того, на субрегіональному рівні накопичився ряд проблем обліку ресурсів ТГ, що утруднює завдання ОМС. Так, у сфері земельних відносин — це, зокрема, неспроможність приватних землевпорядних організацій, що виграли тендери Держгеокадастру на державну інвентаризацію земель сільськогосподарського призначення, своєчасно виконати завдання, прописане в угодах²⁸, хоча з початком земельної реформи держава мала б її провести. З остаточною реалізацією реформи децентралізації та переходом влади на місцях до ТГ і ОТГ є надія, що інвентаризацію землі доведуть до завершення ОМС, щоб була можливість розглядати землю в тому числі й як інвестиційний ресурс. Після місцевих виборів 25 жовтня 2020 р. 2 млн га земель сільськогосподарського призначення з державної власності передали у власність ТГ. Це має вирішити проблему половинчастих підходів у реалізації земельних відносин, які склалися з 2018 р., коли частині ТГ землі були передані, а частині — ні. Доки статус землі не визначено, є можливості для маніпуляцій. За даними Держгеокадастру, досі права на земельні ділянки не зареєстрували у 25 ОТГ²⁹.

Так, у 2019 р. в Немирівській ОТГ Вінниччини (м. Немирів і сім сіл) облікували земельні ресурси ОТГ (оброблювані, землі запасу). Порівняння даних Держгеокадастру про призначення цих земель і аерозйомки виявили незаконне використання 30 га. На Львівщині ОМС з'ясували, що 25% землі використовувалося поза правовою площиною: 7% — законно не успадкована земля, 8% — не витребувані угіддя; 50 тис. га ріллі не використовувалися та покритися лісом. Тепер ОМС вирішують, яку частину з них ввести в обіг,

²⁶ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування окремих питань діяльності та організації органів державної влади, ОМС у зв'язку із утворенням (ліквідацією) районів : проект Закону України № 3651 від 15.06.2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69133

²⁷ Про внесення змін до Бюджетного кодексу України : Закон України № 1081-ІХ від 15.12.2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-20#Text>

²⁸ К установленному сроку инвентаризация сельхозземель будет завершена только в 8 областях Украины / АПК-Информ. — 2020. — 9 сент. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.apk-inform.com/ru/news/1514016> (дата звернення: 12.12.2020).

²⁹ Держгеокадастр передасть громадам 2 млн гектарів державної сільгоспземлі / Аграрії разом. — 2020. — 27 вер. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://agrarii-razom.com.ua/news-agro/derjgeokadastr-peredast-gromadam-2-mln-gektariv-derjavnoi-silgospzemli> (дата звернення: 24.12.2020).

у тому числі для розвитку органічного виробництва (такі землі не містять хімікатів). ОТГ чекали на аудит державних земель резерву (що використовувалися колективними сільгоспприємствами і не підлягали паюванню) і передання їм можливості розпоряджатись угіддями за межами населених пунктів [9]. Однак інститути обліку земельних ресурсів на рівні РРн, ОТГ та їх виконкомів лише мають бути створені. Це потребує наявності в них фахівців з ГІС, баз даних, дронів. Адаже РРр не мали своїх виконкомів і делегували свої повноваження РДА. Ситуація ускладнюється відкриттям з 1 липня 2021 р. ринку земель сільськогосподарського призначення.

До того ж у ТГ є проблеми з обліком нерухомості й бізнесу. Так, пожежа в приватному пансіонаті для літніх людей у Харкові 21 січня 2021 р. викрила мережу нелегальних нерегульованих ОМС бізнесів, через що створювалися небезпеки для споживачів послуг, ТГ не отримувала належних їй податків на бізнес. За словами начальника Національної поліції Харківщини, поліція працює по 118 подібних об'єктах (11 пансіонатах, 30 хостелах і 20 будинках для літніх людей тощо) [10].

Державою не розроблено механізму, який би зобов'язував власників нерухомості вносити інформацію про неї у Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, що призводить до неоподаткування власників квартир площею понад 60 м² та/або будинків площею понад 120 м². Крім того, власники квартир загальною площею більше 300 м² (а) та/або будинків 500 м² мають сплачувати в місцевий бюджет додатково 25 тис. грн на рік за кожен такий об'єкт житлової нерухомості. Через їх несплату місцеві бюджети втрачають значні надходження. Ставки оподаткування нерухомості встановлюються рішеннями сільрад, селищних, міських рад і рад ОТГ.

В умовах адміністративної реформи посилюється роль інституту старост. Згідно із законопроектом «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку інституту старост»³⁰, в ОТГ мають бути сформовані старостинські округи — частини території ОТГ (крім території його адміністративного центру), де розташовано один або декілька населених пунктів. Старостинські округи утворюються, як правило, з населених пунктів, на території яких проживають не менше ніж 1,5 тис. жителів (крім високогірних та малонаселених територій). Так, у селах ОТГ уже працюють 3207 тис. старост і виконуючих обов'язки старост³¹. Староста має допомагати вирішувати мешканцям свого округу найнагальніші питання. Таким у 2021 р. є питання вартості газу для споживачів. Восени 2020 р. уряд запропонував споживачам переукладати контракти на постачання газу з постачальниками, що пропонували нижчі ціни, наприклад, через сайт privat24.ua тощо. На час карантину і опалювального сезону 2020/21 р. ринок газу обмежено державним регулюванням, але після його закінчення конкурентний відбір постачальників газу споживачами відновиться. Однак слід ураховувати, що значну частку споживачів газу старостинських округів становлять особи похилого віку, в яких від-

³⁰ Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку інституту старост : проект Закону України № 4535 від 22.12.2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70734

³¹ Про реформу децентралізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/about>

сутні необхідні пристрої (за даними Державної служби статистики, у середньому на 100 домогосподарств у 2018 р. в наявності було лише 37 персональних комп'ютерів, 35 ноутбуків і 19 планшетів³²), і це люди, які мають недостатні цифрові навички для формування подібних запитів. Так, за даними Програми ЄС «U-LEAD з Європою», у 2019 р. лише 5% громадян користувались онлайн-послугами у сфері розширення прав і можливостей, підзвітності та розвитку на місцевому рівні³³. Про це також свідчать дані розподілу населення за метою користування послугами Інтернету у 2019 р.: з осіб, що користувались Інтернетом, у середньому по країні лише менш як 5% взаємодіяли з органами державної влади; 7,4—25,2% — замовляли товари і послуги³⁴, що суттєво утруднило придбання окремих заборонених до продажу протягом локдауну (8—24 січня 2021 р.) товарів шляхом передзамовлення³⁵. З огляду на те, що в січні 2021 р. Всесвітня організація охорони здоров'я заявила, що COVID-19 у світі навряд чи подолають у поточному році навіть після масштабної вакцинації, попереду нові локдауни, обмеження пересування, торгівлі офлайн. Тому про населення, яке має цифрові технічні та навичкові обмеження при задоволенні першочергових цифрових потреб (як то цифрові передзамовлення на товари першої необхідності, запис у чергу на вакцинацію через додаток «Дія», цифрові послуги ЖКГ тощо), слід подбати місцевій владі в особі виконкомів ОТГ, старост через їх цифрові офіси, які мають створюватися і функціонувати за рахунок бюджетів ТГ або інших джерел (благодичність, кошти донорів тощо). Адже зони покриття послугами операторів та провайдерів за різними технологіями доступу до Інтернету є достатньо щільними (рис. 3), щоб туди потрапив такий цифровий офіс (сільради, старости).

Крім того, при переукладанні контракту з новим продавцем газу від споживачів вимагають базовий пакет документів згідно з Правилами постачання природного газу, до складу якого входять документи на право власності чи розпорядження житлом, з якими в багатьох селян є проблеми. Показовою є ситуація, коли представники ОМС Татарбунарського району Одещини розглянули стан оформлення прав власності на нерухоме майно мешканцями ТГ у рамках проекту «Громадський центр правосуддя як мультифункціональна платформа розвитку правосуддя в громадах» за фінансової підтримки ЄС і сприяння Татарбунарських рай- і міськрад, РДА, ВГО «Комітет виборців України»³⁶. Аналіз стану реєстрації прав власності на житлові

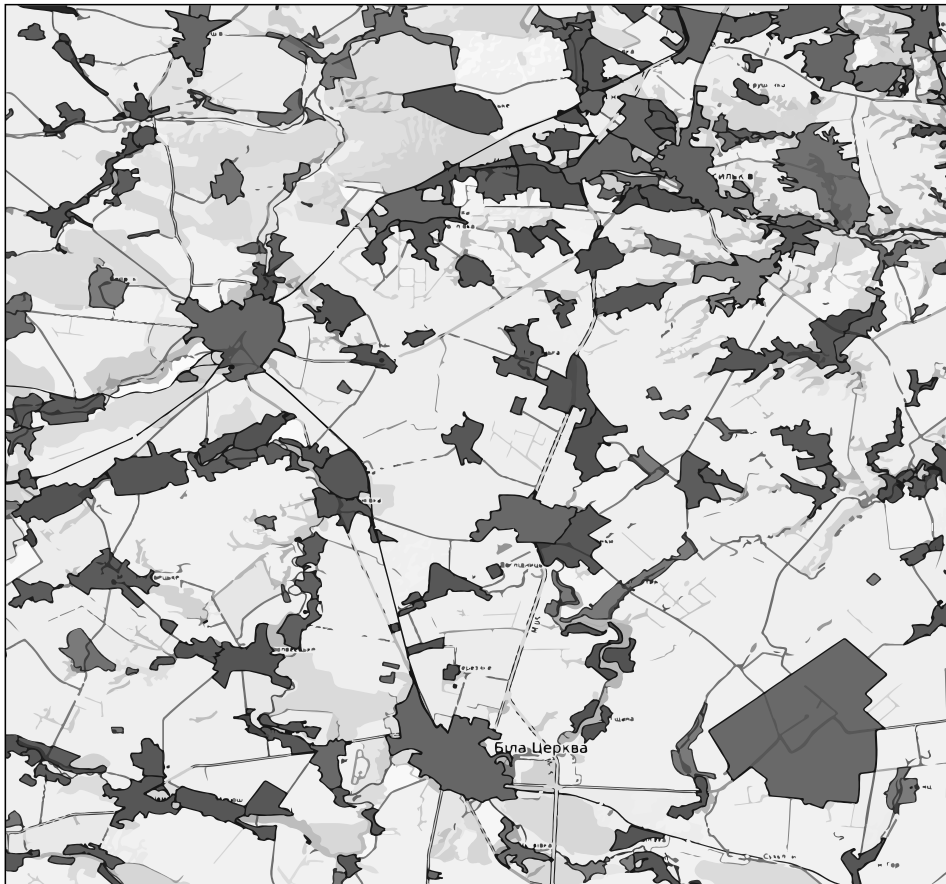
³² Наявність у домогосподарствах окремих товарів тривалого користування / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

³³ Льюстрований звіт 2019—2020 Програми «U-LEAD з Європою» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/VR20_All.pdf

³⁴ Бета-тест застосування e-сервісу державних послуг «Дія», що розробляється Міністерством цифрової трансформації України як мобільний застосунок з цифровими документами, і портал з публічними послугами запущено 16 грудня 2019 р., тому це не позначилося на статистиці онлайн-взаємодії громадян з органами державної влади у 2019 р.

³⁵ Регіони України 2019 : стат. зб. — У 2 ч. — Ч. I : Інформаційне суспільство. — К. : Державна служба статистики України, 2020. — С. 256—268 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/12/Reg_UI.pdf

³⁶ В Татарбунарах узгодили проведення кампанії з оформлення нерухомості в сільській місцевості / Громадський простір. — 2020. — 27 січ. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.prostir.ua/?news=v-tatarbunarah-uzhodyly-provedennya-kampaniji-z-oformlennya-neruhomosti-v-silskij-mistsevosti> (дата звернення: 7.02.2021).

- WLL — фіксований ШСД-радіодоступ
- DOCSIS — ШСД через мережі кабельного телебачення
- FTTx — ШСД за волоконно-оптичними лініями
- ШСД за іншими технологіями
- xPON — ШСД за пасивними оптичними лініями
- xDSL — ШСД за телефонними лініями

Рис. 3. Фрагмент карти забезпечення населених пунктів доступом до Інтернету за технологіями підключення в режимі Zoom станом на 1 грудня 2020 р.

Джерело: Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://spz.nkrzi.gov.ua/wp-content/uploads/gsmmap/Index_2.html

будинки, земельні ділянки в селах району, за даними погосподарських книг сільрад, показав, що, наприклад, з 64 будинків по вул. Першотравневій с. Струмок право власності оформлено лише для п'яти. Такою самою є ситуація і в інших населених пунктах району.

У цих умовах мали місце купівля-продаж житлових будинків без нотаріального посвідчення правочину, сплати зборів і передання грошей від покупця до продавця на підставі розписки. Більшість мешканців ТГ, що повинні були вступити в спадщину, не використовують свого права і пропускають строки прийняття спадщини з огляду на клопіт і вартість процесу (послуги

нотаріусу, Бюро технічної інвентаризації, Державної архітектурно-будівельної інспекції, землевпорядних організацій). У цих випадках нерухомість, за законом, має перейти до ТГ. Представниками сільських рад Татарбунарського району прийняте рішення про проведення інвентаризації житлових будинків і присадибних ділянок у ТГ для встановлення реального стану прав власності.

Проблему перереєстрації прав власності мешканцям ТГ і ТГ може допомогти вирішити староста. Адже, згідно із законопроектом «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку інституту старост», староста — член виконкому ОМС, який за рішенням ОМС виконує окремі завдання адміністратора ЦНАП (якщо він створений); вносить пропозиції до виконкому ОМС з питань їх діяльності на території округу та діяльності підприємств, установ, організацій комунальної власності, їх посадових осіб, тому він може допомогти в оформленні прав власності мешканцям і ТГ як особа, що безпосередньо комунікує із ЦНАП; представляє інтереси жителів старостинського округу у виконавчих органах ОМС; сприяє жителям у підготовці, поданні документів до ОМС, ОБВ; бере участь у підготовці проєктів рішень ОМС щодо майна ТГ на території округу; отримує від виконкомів ОМС, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб інформацію, у тому числі архівну.

ВИСНОВКИ

За Конституцією, ОМС є безпосереднім представницьким органом основного суб'єкта влади в Україні — народу, що максимально залучений до задоволення його найнагальніших потреб і несе відповідальність перед ТГ. У результаті реформ децентралізації, адміністративно-територіального устрою ОМС здобули значні повноваження, отримали чималий обсяг фінансових та інших ресурсів на реалізацію своїх цілей, серед яких вагоме місце мають поєднання діджиталізація і смарт-спеціалізація, оскільки вони є суттєвими важелями підвищення ефективності діяльності ОМС у всіх без винятку сферах життєдіяльності, що створюють умови для розвитку бізнесу і покращення життя населення. Це особливо важливо в період пандемії COVID-19, коли в онлайн масово переходять сектори, які задовольняють базові потреби сучасної людини, мінімізуючи необхідність виходити з дому для забезпечення життєдіяльності, реалізації бізнесу та продуктивної діяльності.

Діджиталізація і смарт-спеціалізація ТГ здійснюється через насичення всіх сфер їх життєдіяльності та бізнесу звичними і новітніми ІКТ у традиційних секторах (телекомунікація, інформаційні технології, телебачення, цифрові медіа та реклама, соціальні мережі, сфера розваг, торгівля тощо) і тих, куди вони прийшли порівняно недавно, — фінанси, громадське харчування, медицина, освіта; розумне місто, будинок та селище; юриспруденція та комплаєнс, сфера безпеки і правопорядку, туризм і рекреація і т. д. Для сільських ТГ особливо актуальними є технології цифрового агровиробництва, спрямовані на збільшення ефективності сільгоспвиробництва та вдосконалення інфраструктури агросфери. Однак для всього цього необхідний відповідний розвиток цифрової інфраструктури — телекомунікацій, доступу до Інтернету тощо.

Інвестиційно-фінансовими механізмами діджиталізації і смарт-спеціалізації, розвитку цифрової інфраструктури ТГ можуть стати власні ресурси, кошти невитрачених державних дотацій та субвенцій регіонам на різні цілі, грантові програми, кредити, фандрайзинг, благодійність (бізнесу, діаспори, земляцтв тощо), а також такі інструменти ППП, як інвестиційне співробітництво у формі партнерства ОМС безпосередньо з бізнесом, державою, державними компаніями, іншими ОМС, для виконання завдань, що становлять спільний інтерес, зокрема, у сфері розбудови цифрової інфраструктури, що покращить умови адміністрування, розвитку бізнесу в декількох ТГ одразу.

Пріоритетними завданнями ОМС нині є створення реєстрів ресурсів ТГ (людських (демографічних), природних, земельних, нерухомості, бізнесу, рекреаційних тощо), що неможливо без ІКТ. Проте сучасний стан цифрової інфраструктури ТГ поки що не дозволяє цього зробити. Тому в пріоритеті розвиток цифрової інфраструктури, діджиталізація та смарт-спеціалізація ТГ всіма інвестиційно-фінансовими інструментами.

Інституційним важелем поширення цифровізації на віддалені населені пункти ТГ може стати розвиток цифрових офісів старост, які допоможуть населенню, що має цифрові технічні та навичкові обмеження, вже найближчим часом отримувати окремі цифрові послуги: адміністративні, е-комерції, телемедицини та ін. за наявного рівня розвитку цифрової інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інклюзивний сільський розвиток в Україні : моногр. ; [за ред. О.М. Бородіної] / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». — К., 2020. — 257 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/mg/330.pdf>
2. Політика сільського розвитку на базі громад : наук. доп. ; [за ред. О.М. Бородіної, І.В. Прокопи, О.Л. Попової] / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». — К., 2015. — 70 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/sr/291.pdf>
3. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: виклики та пріоритети України ; [наук. ред. В.С. Кравців] / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Дольського НАН України». — Львів, 2018. — 157 с.
4. Цифрове врядування : моногр. ; [О.В. Карпенко, Ж.З. Денисюк, В.В. Наместнік та ін.] ; [за ред. О.В. Карпенка]. — К. : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. — 336 с.
5. Третяк Я. Галузі майбутнього: «розумні» міста та будинки / mind. — 2018. — 11 вер. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://mind.ua/publications/20188390-galuzi-majbutnogo-rozumni-mista-ta-budinki> (дата звернення: 26.12.2020).
6. Івженко Д. В Google Maps появился слой, который показывает число зараженных коронавирусом. В Украине тоже / ain. — 2020. — 24 сент. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ain.ua/2020/09/24/google-maps-pokazyvaet-kolichestvo-zarazhennyh-koronavirusom/> (дата звернення: 26.12.2020).
7. The Network Readiness Index 2020 : Accelerating Digital Transformation in a post-COVID Global Economy ; [S. Dutta, B. Lanvin (Eds.)] / Portulans Institute [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://networkreadinessindex.org/wp-content/uploads/2020/11/NRI-2020-V8_28-11-2020.pdf
8. Криклій В. Реформа Укрпошти, що отримає держава та люди? / НВ Бізнес. — 2020. — 26 трав. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://nv.ua/ukr/biz/experts/ukrposhta-i-bankivski-poslugi-chomu-ce-garna-ideya-tochka-zoru-ministra-infrastukturi-povini-ukrajini-50090400.html> (дата звернення: 05.01.2021).
9. Прядко О. Фото в подтверждение. Что даст Украине инвентаризация сельхозугодий и как это сделать / Фокус. — 2018. — 6 апр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://focus.ua/economics/3951512018-04-06> (дата звернення: 14.12.2020).

10. Полуніна Д. Хроніка пожеги в домі престарілих: як трагедія в Харкові відкрила мережу нелегальних бізнесів / *pgЕксклюзив*. — 2021. — 22 янв. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://thepage.ua/exclusive/hronika-pozhara-v-dome-prestarelyh-kak-tragediya-v-harkove-vskryla-set-nelegalnyh-biznesov> (дата звернення: 01.02.2021).

Стаття надійшла 08.02.2021

REFERENCES

1. Inclusive Rural Development in Ukraine. O.M. Borodina (Ed.). NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine, Kyiv, 2020, available at: <http://ief.org.ua/docs/mg/330.pdf> [in Ukrainian].
2. Community-Based Rural Development Policy. O.M. Borodina, I.V. Prokopa, O.L. Popova (Eds.). NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine, Kyiv, 2015, available at: <http://ief.org.ua/docs/sr/291.pdf> [in Ukrainian].
3. Territorial Development and Regional Policy in Ukraine: Challenges and Priorities of Ukraine. V.S. Kravtsiv (Ed.). Institute of Regional Research named after M.I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine, Lviv, 2018 [in Ukrainian].
4. Karpenko O., Denysyuk Zh., Namestnik V. et al. Digital Self-Governance. O.V. Karpenko (Ed.). Kyiv, Idea Print, 2020 [in Ukrainian].
5. Tretyak Ya. Industries of the Future: «Smart» Cities and Houses. *mind*, September 11, 2018, available at: <https://mind.ua/publications/20188390-galuzi-majbutnogo-rozumni-mistata-budinki> (accessed on 26.12.2020) [in Ukrainian].
6. Ivzhenko D. A Layer Has Been Added to Google Maps that Shows the Number of People Infected with the Coronavirus. In Ukraine too. *ain*, September 24, 2020, available at: <https://ain.ua/2020/09/24/google-maps-pokazyvaet-kolichestvo-zarazhennyh-koronavirusom/> (accessed on 26.12.2020) [in Russian].
7. The Network Readiness Index 2020: Accelerating Digital Transformation in a post-COVID Global Economy. S. Dutta, B. Lanvin (Eds.). Portulans Institutem available at: https://networkreadinessindex.org/wp-content/uploads/2020/11/NRI-2020-V8_28-11-2020.pdf
8. Krykliy V. The Reform of Ukrposhta, What Will the People and the State Obtain? *NV Business*, May 26, 2020, available at: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/ukrposhta-i-bankivski-poslugi-chomu-ce-garna-ideya-tochka-zoru-ministra-infrastukturi-novini-ukrajini-50090400.html> [in Ukrainian].
9. Pryadko O. Photo for Confirmation. What Will Ukraine Get From an Inventory of Farmland and How to Do It? *Focus*, April 9, 2018, available at: <https://focus.ua/economics/3951512018-04-06> (accessed on 14.12.2020) [in Russian].
10. Polunina D. Chronicle of a Fire in a Nursing Home: How the Tragedy in Kharkiv Exposed a Network of Illegal Businesses. *pgExclusive*, January 22, 2021, available at: <https://thepage.ua/exclusive/hronika-pozhara-v-dome-prestarelyh-kak-tragediya-v-harkove-vskryla-set-nelegalnyh-biznesov> (accessed on 01.02.2021) [in Russian].

Received on February 2, 2021

Iryna Dulka, PhD (Econ.), Senior Researcher,
Senior Researcher of the Department of Innovation Policy and Economics,
and Organization of High Technologies,
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine,
26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

OPPORTUNITIES FOR DIGITALIZATION OF TERRITORIAL
COMMUNITIES AND SMART SPECIALIZATION OF THEIR DEVELOPMENT
IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION REFORM IN UKRAINE

The directions, levers of expansion of digitalization of spheres of activity of territorial communities and local self-government bodies in Ukraine, which in the conditions of reforms of decentralization and administrative-territorial system received a considerable volume of powers, considering available technological, institutional, financial preconditions, are investigated. The experience of local self-government bodies in expanding the range of application of digitalization of territorial communities for their smart specialization and finding sources of funding for digital infrastructure development projects is studied. Thus, a significant proportion of them plan to create e-registers of their resources (human (demographic), natural, land, real estate, business, recreational and tourist, etc.) for a number of reasons: i) as a result of administrative reform (consolidation of the district network) there is a need for redistribution between district councils of reorganized districts (490 units before) and consolidated newly created ones (136 units now); ii) decentralization reform continues with the redistribution of powers between local executive bodies and district councils and between them and the united territorial communities in the newly created districts; iii) the process of transformation of project territorial communities (1473 units) into united territorial communities by creating new ones or joining existing united territorial communities is still underway; iv) powers are redistributed between the new bodies of local self-government and territorial subdivisions of the central bodies of executive power within the framework of their transformation into bodies according to the type of prefectures (for control of observance of the legislation). Difficulties of succession of legal entities with the transfer of property, land exist due to the fact that new self-government bodies were created after the local elections of October 25, 2020, and legislation on succession has not been adopted (exists in the status of the draft Law of Ukraine), while changes to the Budget Code of Ukraine with the new administrative-territorial structure of Ukraine and the formation of new subjects of power at the level of united territorial communities have been introduced by law. The digitalization of the territorial communities is also particularly important during the COVID-19 pandemic, when sectors that meet the basic needs of modern man are moving online, minimizing the need to leave home to live, do business and be productive.

Keywords: *digitalization; smart specialization; territorial communities; local governments; united territorial communities; digital infrastructure; regional socio-economic development; development administration.*